

Љ. ЈАПЕ

ДВА ДОКУМЕНТА ЗА ОДСИВОТ НА ИЛИНДЕНСКОТО ВОСТАНИЕ СРЕД МАКЕДОНСКИТЕ МЛАДИНЦИ ШТО СЕ НАОГАЛЕ НА УЧЕЊЕ ВО СРБИЈА

Илинденското востание затече повеќе македонски младинци на учење во другите земји надвор од Македонија било како ученици стипендијанти во учителските школи и гимназии било како студенти на разните универзитети. Многу е корисно да се проследат формите и начинот на нивното реагирање во бурните илинденски денови, кога македонскиот народ со оружје в рака се обиде да го отфрли петвековното турско ропство.

Седум ученици од учителската школа во Алексинац, родум од Македонија, во текот на најголемиот разгор на Илинденското востание, повлијани веројатно од вестите што ги читале во српскиот печат за настаните во нивната родна земја, се обрнале до Министерството на надворешни работи на Србија со молба да им се овозможи теоретски и практично да се подготват за борба како би можеле подобро да му помогнат на својот народ. Не располагаам со друга документација од која може да се види до која степен им се исполнила молбата и желбата. Овде ја давам само нивната молба и препораката на училишното раководство да им се излезе во пресрет. Оригиналот на оваа молба со пропратната препорака се наоѓа во дипломатскиот архив на Србија, односно фотокопија од него се наоѓа во Архивот на Македонија.

Другиот документ што овде се објавува е од истото време.

Скоро во цела Европа, па и во земјите со словенско население во Австро-Унгарија, особено во Војводина, почнале да се држат митинзи на кои, покрај осудувањето на турските зверства при задушнувањето на Илинденското востание, се апелирало за собирање на помош и испраќање истата на пострадалиото население во Македонија по разни патишта и канали или им се давала на бегалците кои се спасиле во соседните земји. Голема иницијатива во оваа смисла пројавила академската младина во градовите на Војводина. Покрај одржаниот збор на академската младина во Рума на 25. VIII 1903 г., по нејзина иницијатива се

закажал уште еден поголем младински собир во Сремски Карловци. Токму за овој собир се заинтересирале неколку македонски студенти од Белградскиот Филозофски факултет за да земат учество во него. Не располагајќи со материјални средства, се обрнале за помош до Министерството за надворешни работи на Србија. Прво им била одобрена таа помош, а потоа, веројатно, од политички обсири спрема Австро-Унгарија во чии склоп се наоѓал тогаш градот Сремски Карловци, молбата им била одбиена. Инаку зборот во Сремски Карловци се одржал на 9 односно 22 септември 1903 година. По предлог на учесникот на тој збор Галогажа, „на самиот збор веднаш биле собрани од присутните 100 круни за бегалците од овие краишта“ (на Македонија — б. м.).¹⁾

Овде ги даваме од збор до збор гореспоменатите молби чиишто фотокопии се наоѓаат во Архивот на Македонија — Скопје.

1

Г. Господину Министру Иностраних Дела

Сваког дана бура све јаче бесни у нашим крајевима и ако дуже потраје упропастиће све што нам је мило и драго. Редовно, сваки дан, по који телеграм донесе нам вест, која нам пара срце и ми даље не можемо остати равнодушни према својим злотворима, него ћемо осветити бар једнога који је пао војујући. Помош стигне са сваке стране, ратоборни духови лете у те крајеве да помогну општој ствари, а ми као скамењени не мичемо се, али више нећемо тако. Ми би требали да меѓу првима (одемо б. м.) с тога смо се састали и решили да Вам поднесемо ову нашу скромну молбу.

Осећања нас гоне да се што пре оде, али нам разум каже, да би могли овако невешти часком пасти као жртве, које не би никоме користи донеле. То би било зато што ми незнамо руковати оружјем, док наш непријател раѓа се сњим и умира под њим. Но у њих су зечја срца, то нам је врло добро познато, с тога би им увек дали отпора само кад би венстији били устрељању. Па чак и у том случају, ако се бура стиша нама је преко потребно војничко вежбање, јер нећемо овде остати да би могли у војсци оно што је потребно научити. Једино у том случају, ако Бог помогне, те се ове године ослободимо ропства, можемо бити војници. Пошто нисмо пророци, те да знамо, што ќе се у будућности догодити, то би најбоље било да се сада спремиме да можемо сваког тренутка стати пред непријателџа и бранити наша права. Да би ово по-

¹⁾ Вранешевик Бранислав, Одгласот на Илинден во Војводина. Илинден 1903. Скопје 1970, стр. 439.

стигли, молимо најпонижније (да б. м.) порадите код Г. Господина војног Министра, те да нам одреди ма кога од овдашњих Г. Официра, који би нас учио теориском и практичном војном вежбању.

31. VIII 1903 год.

Алексинач

Најпонижнији:

Гаврило Костић,
Михајло Кијаметовић,
Стеван Тановић,
Јован Никетић,
Коста Јосифовић,
Спасоје К. Поповић,
Милосав Малишић,

Баца IV год. Учит. школе

Учитељска школа
Алексинач, бр. 736
1. септембра 1903

Господину Министру Иностраних Дела,

Част ми је спровести Вам, са топлом препоруком, ову молбу Гаврила Костића и другова, ученика IV разреда ове школе, који моле да им се одреди наставник за војно вежбање, због познатих догађаја у Старој Србији и Македонији.

Ова молба могла би се, држим, најбоље тако испунити, што би се поставио још један наставник у овој школи, који би био у исто време и резервни официр. Као таквог, слободан сам препоручити г. Драгишу Марјановића, наставника у оvd. прив. гимназији, који је и иначе потребан у овој школи, као наставник природних наука.

Слободан сам замолити Вас да ме помогнете код госп. Министра просвете и црквених послова, што се тиче постављања г. Драгише Марјановића, чиме би се и молба наших ђака испунила.

Заступник управитеља,
Петар М. Илић, проф.

Г. Господину Љубомиру Краљевићу,
Министру Спољних Послова

Високоштовани Господине,

Пошто ће бити ових дана велики Омладински Збор у Карловцима, на коме ће присуствовати претставници свију српских покрајина, то и ми, као синови Старе Србије и Македоније руковођени најузвишенијим мотивима, сматрамо да је неопходно потребно да и наша отаџбина, особито у садањим приликама треба бити заступљена. Зато смо на својој конференцији 31. ов. м. изабрали пет другова којима би се поверила та мисија, но како не можемо тај корак предузети због оскудице у материјалним средствима, то смо се решили да Вас најпонижније замолимо за извесну — новчану помоћ, без које не можемо отпутовати.

Остајући у нади да ћете примити у поступак нашу молбу, јесмо у име својих другова

4. сеп. 1903 год.
у Београду

најпонижнији,
Лазар Јанкуловић, филозоф. III год.
Стеван Симић, филозоф. II год.

(На задната страна од молбата е даден текст, кој покасно со молив е поништен. Поништениот текст гласи):

Решавам да се Лазару Јанкуловићу и четворици његових другова изда 50 (педесет) динара у сребру помоћи на име помоћи за одлазак у Карловце на Омладински збор Ову суму издати из партије на достојније заступање на страни.

5. септембра 1903 г.
Београд

Министар,

(Под горниот текст со молив е напишан зборот: Одбијени).